

УДК: 323+327(4-672EU)
Примљено: 10. октобар 2008.
Прихваћено: 15. децембар 2008.
Оригинални научни рад

Српска политичка мисао
број 4/2008.
год. 15. vol. 22.
стр. 57-86.

Милош Кнежевић

Институт за политичке студије, Београд

ВАРКА ЕВРОПСКЕ ХАРМОНИЈЕ

Располућени униполаризам Европе Уније

1. ПОЛИТИКА ИШЧЕЗЛИХ СУПРОТНОСТИ

Уколико се дешава процес *економизовања политике*, а дешава се као каскадна редукција: политичко се своди на економско, геополитичко на геоекономско, а геоекономско на финансијско у спекулативним формама његовог одвијања. Инвазивни продор економије у политику, политичку сферу лишава примарних и специфичних својстава. Уместо *економске политике* или *политичке економије* шири се само „универзална“ *економика*, заправо пребирање по робном свету и свету капитала, које се исцрпљује у монокаузалном економицизму, сведеном на нумеричко разматрање величина, стохастичку и друге процедуре мерења и самеравања, коштања и добити.

Утрнуће класичне политике се одвија утажавањем биолошких тј. инстинктивних потреба индивидуа и њихових прирачунаних збирова, масистичким потирањем сваке културне и политичке разлике, противречности, супротности сукоба...

Из политике, коју оличава дуготрајни сукоб у темељу друштва, нестаје битна димензија, она која твори политичко као такво. Супротности, у ствари, не нестају, али се маскирају у непротивречности политичког плурализма, најчешће у референтном оквиру процедуралне демократије.

Пост и транс имплантанти постмодерне образују *постполитику* и *трансполитику*. Глобализованим светом постмодерне политике овладава биополитичка индиференција. Неутрализација политичког узрокује двоструки губитак појма:

- 1) о себи као мислећем субјекту који јесте и бива у свом идентитету - субјекту који се делатно аутентификује (не видим се, не видимо се, не сагледавамо се...), али и о:
- 2) супротном и противном, као контрастном и контраидентитетном (не видим друге, не видимо друге, не препознајемо их).

2. ГУБИТАК ПОЈМА О ПРИЈАТЕЉУ

У таквим околностима онај који хоће да науди и овлада приказује се као онај који „добровољним давањем туђе крви“ хоће пошто-пото да помогне онима који нису упознали властиту срећу пре сусрета са новим господаром. Зато су потребне „едукација“ и „педагогија“ поданика новог ропства без видљивих ланаца, које персуазивним техникама обликују (не)свест техно-робова. Објашњава им се, заправо, да њихов скупни и појединачни положај није ропски него слободан, а да се њихова радна дисциплина и послушност огледају у слободи конфора.

Овладавање субјективношћу другог је угрожавање и штета, нарочито када се подмеће и противставља, када суштински оспорава, на сваки начин прикрађује и до бола оштећује наивни и тиме ослабљени субјект око кога предаторски обиграва.

Јер, оно што је одиста политички различито и супротно, диференцирано дакле, у тој анестетичкој игри безпротивне политике више не постоји. Политичари, који рутински омамљују демагогијом неизводљивих обећања, постају социјални анестезиолози. Латини су знали да кажу: Ко уме много да обећава, причињава радост будали.

У конфузној омаи постоји(м) само *Ја* или постојимо *Ми*, који умишљамо да нам се нешто противи, да нам је противно, или још горе, да се нечему противимо, док се, савршено уклопљени у политекономски играказ, са свим и свачим слажемо!? А оно неразоткривено, што нас подмукло поткопава и крњи, што нас разједа, оштећује и уништава, у политичком и геополитичком симулакруму тобоже не постоји!? У отвореном прелому политичког морала шиљају комплексне илузије о онима који нас „поштују“ и „презиру“, „воле и не воле“. Привидно нема(мо) противника и непријатеља; наводно постоје још само несхваћени пријатељи од чије пријатељске жестине може да се пострада.

3. ВАРКА ЕВРОПСКЕ ХАРМОНИЈЕ

Зар је могуће да више ико верује да живимо у свету престабиларне хармоније? Да је Србија хармонична заједница? Да је Балкан оличење хармоније? Да је Европска унија отелотворена хармониска структура?

Трансидеолошки и трансполитички сурогат *свеевропејства* заснован је на стратегији неодољиве варке, да је Европа у власништву Европске уније непротивречна дакле хармонична појава, идилично лишена супротности на релацији противника и савезника у пословима уједињавања. Европа Уније се, наиме, у таквом дискурсу исказује искључиво, као већ схваћени или још несхваћени пријатељ и савезник у несумњивом науку европског јединства.

Европа Уније настоји на упечатљивом и добром имиџу. Одагле изгледа као да је Европа Уније доброћудна и доброхотна старатељица растрчале европске дечице којој жели свако добро. Причињава се као да ЕУ из средишта своје моћи, бодрехи их, усавршава и побољшава кандидате и предкандидате, чак и оне који нису ни у једном од степенаних и прстенованих статуса, иако су у Европи. Зато је изграђена комесарска чекаоница, у којој се тискају народи у преосталим земљама жељним Европе уније.

Пацифистичким самообјашњењем, Европа Уније, као увиђавна и „блага мајка“ помирителка европских народа, не жели нити је способна да икоме од њих буде противник и непријатељ. Кантијански расположена, уз патетичне звуке Моцарта и Бетовена, Унија тежи коначном миру у својој Европи.¹⁾

4. МИРОТВОРНО УКАЗАЊЕ ЕВРОПЕ УНИЈЕ

Европа Уније је мирна, Европа живи у миру Уније. Ту и тамо избијају спорови и сукоби, понеки мали и ограничени рат, али је Унија углавном мирна. Смирена Европа Уније поручује да више неће да ратује, бар не на свом тлу, осим ако је неко не нападне. Онда ће ЕУ да се брани, но, и ту има изузетака.

Европска унија се, између осталог, схвата и као мировни уговор, превентивна антиратна алијанса и хармонизујућа структура која води у континенталну заједницу у којој више никада неће бити ратова. Таква заједница тежи европском и светском миру, дакле, не

1) Кантијанске премисе европског мировног пројекта најупутније је упоредити са изворником. Видети: Кант Емануел, *Вечни мир. Филозофски нацрт*, глава „Први одсек који садржи дефинитивне чланове вечног мира међу државама“, стр. 27-37, Гутенбергова галаксија, Београд – Ваљево, 1995.

ратује нити би требало да ратује на свом ни изван свог простора. Да ли је тако?

Није, јер некантовски и непацифистички проблем настаје у геополитичкој какофонији, на немирним просторима Европе изван Уније.²⁾ А такви нехармонични простори, испуњени непријатним шумовима и ратоборним крчањем, налазе се на руском и проруском Истоку, на Балкану и Кавказу.

Европа Уније је, уосталом свој „вечни мир“ отпочела заједно са Америком, једним малим и краткотрајним, али сасвим европским ратом. Универзални значај евроамеричког ратног предузећа је запазио филозоф Карел Косик: „Рат, што га Сједињене Америчке Државе са својим савезницима воде против Југославије, омогућава увид у цјелокупну данашњу стварност, изванредност која постаје кључ за разумјевање сувремене нормалности. Својим откривајућим (издајничким) значењем тај рат прераста намјере и хоризонт својих твораца. У локалном ('балканском') рату показује се шта се догађа са цијелом планетом.“³⁾

Да ли је и на просторима изван Уније, тако богатим супротностима и противречностима, могућ мир какав је делимично успостављен унутар земаља Уније? Или се ЕУ не може заклети да ће на источним просторима Европе, као јединим на које још може да се шири, уопште, и у сваком инцидентном случају, заступати политику мира и сарадње?

5. САМОПРИКАЗ МОРАЛНЕ СИЛЕ

Мало ко не уображава да је најбољи, чак и када не настоји да буде добар или бољи него што јесте. Европа Уније настоји да буде не само једина него и најбоља могућност европског јединства. ЕУ као апсолутни морални арбитар – Европа Уније као достигнуто морално стање континента!

Одатле излази да је европска општост боља од појединачности, европски универзализам бољи од европског партикуларизма. Судећи према бројним декларацијама, исходи да је Унија Европе, у својој амбициозном унионизму, боља, чак много боља од својих појединачних чланица. Чини се као да је еврократски Брисел ви-

2) Кант је, додуше, предвидео неподударање између моралног пројекта вечног мира и његове политичке супротности. Видети: главу „О неслагласности између морала и политике у погледу вечног мира“, наведено дело, стр. 75-93.

3) Косик Карел, *О дилемама савремене историје*, глава „Мостови преко европске ријеке“, поглавље „Амерички рат“, стр. 345-346, Разлог, Загреб, 2007.

довитији и приврженији европској идеји од сваке европске националне престонице понаособ. Као да се управо у административном средишту Уније сустичу и појачавају најбоља евроунионистичка хтења. На тој матрици мишљења Европска унија се према државама чланицама испољава као *sumtum bonum*.⁴⁾

Бриселски политички центризам и политичка и морална арбитража, међутим, изазивају разумљиве отпоре на незадовољној „периферији“. Управо неувиђавним деловањем надмене бриселске еврократије местимично настају евроскептичке реакције у земљама чланицама.⁵⁾

Европска унија настоји на сопственој визији политичке организације Европе, као што је већ и њено институционално постојање резултат једне одређене европске визије. Визија Европске уније постулирала је одређене вредности, као што су неке накнадно формиране вредности плод живота Уније. Европски систем вредности и визија Европе коју остварује Унија, тесно су повезани, толико тесно да на први поглед није јасно шта чему претходи; да ли систем вредности визији, или је европска визија у темељу система вредности Европске уније?

Амерички теоретичар Томас Совел је установио да ограничена и неограничена визија подједнако инсистирају на узрочности“. „Уколико су визије 1. упрошћене пројекције стварности 2. подложне контрадикторности утврдивој на основу чињеница, онда све визије морају суочити своје упрошћене премисе са чињеницама. То имплицира да све визије морају развијати интелектуална и психичка средства, за хватање у коштац са контрадикцијама и да свака изгледна конверзија мора изаћи на крај са контрадикцијама које се дају назрети у алтернативној визији.“⁶⁾

Примењено на Европу Европске уније предочено би могло да значи потребу усклађивања упрошћене пројекције европске стварности са контрадикцијама изниклим из чињеница стварног живота европских нација и држава. Следствено реченом, уколико се тежи конверзији европског партикуларизма у тоталитет Европ-

4) Упоредо са мњењем о Европској унији као отелотворењу добра, делује и мњење о европском злу, или о злу у Европи. О томе: Јуд Тони, „Проблем зла у послератној Европи“, *Le Monde diplomatique*, издање на српском језику, стр. 20-23, бр. 32, јун 2008.

5) Делимични преглед схватања евроскептицизма у ЕУ дат је у: Марковић Г. Слободан, „Евроскептицизам након великог проширења Европске уније, стр. 53-66, *Европа и западни Балкан после великог проширења*, зборник, уредник Слободан Г. Марковић, Институт за европске студије, Београд, 2005.

6) Совел Томас, *Конфликт визија. Идеолошки корени политичких борби*, глава „Визије и вредности“, стр. 200-201, „Филип Вишњић“, Београд, 2007.

ске уније, потребно је размотрити контрадикције које постоје у алтернативи – тотализујућој и тоталној Европи Уније.

6. ЕВРОПСКИ СИСТЕМ ВРЕДНОСТИ

Брисел се, међутим, не надноси и не надређује само земљама ЕУ, него и земљама које нису ЕУ. Тако се ствара једна мало запажена дихотомија. Земље које су већ у Европској унији су тобоже боље од оних које још нису, а требало би да буду. Дихотомија се темељи на формалном мерилу чланства и нечланства. Евроунионистички инсајдери се приказују бољи мод неунионистичких аутсајдера. Постављање на колосек евроинтеграција и пуштање на утврђену трасу „пријема у чланство“ таквих земаља, сматра се њиховим „правилним усмерењем“ и исправљањем недостатака, према разрађеним мерилима капацитета за учлањење. Врхунско, рекло би се, синтетичко мерило тиче се „достизања европских стандарда“, те придржавања и испуњења „европског система вредности“, заправо посвуда препознатљивог „европског начина живота“.⁷⁾

Један од многобројних савремених „путописаца“ са Балкана Италијан Фернадо Гентилини дефинисао је европске вредности на овај начин: „Европа обећава. Јер представља вредности као што су мир, слобода, правда, демократија и поштовање достојанства личности. И пре свега, Европи и њеној историји нема краја. Јер су ове вредности битније од географије и граница: ко год се за њих залаже и бори, учесник је истог плана, европски је грађанин.“⁸⁾

Општеприхваћена саобраћајна метафора прикључења је далеко чувени „европски пут“. Промисљајући словеначки положај, еврореалиста Томаж Мастнак је приметио како је узвикивање лозинке „Европа“ постала алфа и омега у политичкој комуникацији: „'Европа' је постала стратешки циљ политике без стратегије. Народ који сада тврди да је део 'Европе' и да је увек био, свим се силама и свим уверењима које има, упутио у 'Европу'. Куда води тај пут – непотребан као што се види – никоме није нарочито јасно.“⁹⁾

7) О историјским аспектима еволуције европског система вредности, изједначеног са начином живота, видети: Jutd Tony, *Postwar. A History of Europe Since 1945*, chapter „Europe as Way of Life“, pp. 777-803, Pimlico, London, 2007.

8) Гентилини Фернадо, *Недокучени Балкан. Сентиментално путовање од Приштине до Брисела*, глава „Европска 'криза' виђена из угла Балкана“, поглавље „Географија и вредности“, стр. 258, Хиспериаеду, Београд, 2008.

9) Мастнак Томаж, *Европа: историја политичког појма*, глава „Ново европско једноумље“, стр. 13, Центар за медије и комуникације - Београдски круг, Београд, 2007.

Аксиолошка компонента темељног критеријума за „улазак у Европу“ је, по свему судећи, битна. Њена емпиријска реалност свакако, али и извитоперена и сулуда очекивања, те демагогија и утопизам међу кандидатима за улазак, такође. Књижевник Милован Данојлић сматра да је Србија у тридесетогодишњем закашњењу уклапања у политичке, економске и моралне предиспозиције које је успоставила Унија. У Унију се, према пишчевим речима, угурало превише „пужева голаћа“ који очекују „дабалук“ кога, наравно, неће бити. „Повољности које на Западу уживају привилеговане класе опседају нашу малограђанштину, убеђену да ће 'уласком' у Европу и сама одмах освојити такве привилегије. Богатство Западне Европе, које се осећа и у годинама кризе и депресије, изграђивано је вековима, крвавим радом с једне стране, и пљачком читавих континената с друге стране, и оно се не може присвојити ступањем у слободну царинску зону и преписивањем законских аката који то богатство штите.“¹⁰⁾

7. ЕВРОПЉАНИ СА ОБЕ СТРАНЕ ЗИДИНА

Неупућени би можда помислили да је Европска унија најзад пронађени рај берићета, толеранције, слободе и једнакости. Њима се ЕУ не причињава као егзистенцијални и морални *eshaton* миленијумске Одисеје европског човека, него као изобилна туроператорска дестинација - *all inclusive* аранжман боравка у много угоднијем и богатијем крају. Туристички светоназор, преузет из бедекера и проспеката са понудама за обиласке и боравке, надомештава панорамски поглед на европски свет. То, међутим, није аутентична Европа него њен лакомислено потрошни сурогат.

Економска и политичка стварност Европе Уније, заправо, више личи на чистилиште за недорасле и незреле, јер је ЕУ већ учинила и стално чини тријажу појава нација и држава и појмова њиховог идентитета. Бројним дефиницијама и диференцирањима европског, полуевропског и неевропског, Европа Уније је омеђила границе слободе приступања и одступања. По угледу на античка и каснија светоримска империјална уобличења европске моћи, и савремена Унија Европе је урезала и утврдила своје лимесе, лимане и лимане. После симболичког и стварног пада Берлинског зида изграђени су многи безимени зидови који подвајају народе и земље Европе на периферији, али и Европу Уније од Европе изван Уније.

10) Данојлић Милован, „У загрљају са непријатељем“, недељник *Печат*, стр. 49-50, бр. 29, 12. септембар 2008, интервју, разговарао Горан Козић.

Чланства, кандидатуре и предкандидатуре су ишчекујући преградци европске реалности,

Тамо где топла и хладна мора заплускују европске обале упадљива физичка граница Старог континента није нити може бити спорна. Али, тамо где се на копну множе и преплићу државе и нације, источне границе Уније се постављају по извољним геополитичким мерилима. Унутрашње и спољашње границе, Европе дакле, нису неспорне.¹¹⁾

Одатле потиче одсечна разлика Европљана *intra muros*, и оних погурених споља – Европљана изван зидина псеудо-Царства. Као некада, у суровој раздеоци житеља на цивилизоване и варваре, сада је на делу двојна подела на привилеговане чланове и хендикепиране нечланове Уније. Свако иде тамо где је боље или где му се причињава бољитак. Одатле у Европи изван Уније влада изнуђена арбајтерска помага за „белом шенгенском листом“, безвизним режимом и неометаним „путовањима у Европу“.

II

8. ДВОСТРУКИ ПРЕЛАЗ

Европа Уније тежи да институционално премости токове који раздвајају обале континента, обале чланица и нечланица. У подлози предочене дихотомије - оних који јесу и оних који нису у Европи Уније - није похрањено само непризнавање било какве „праве“ Европе изван пуноправног састава Уније, него и омаловажавање кандидатских земаља у двострукој транзицији.

Транзиција - проход, пренос, прелаз или или прелазак, како год - одвијао се у двоструком облику:

1) из самоуправног и реалног социјализма и комунизма, у дерегулисани неолиберални капитализам, првобитног и, најчешће, сировог манчестерског типа. Иако се првобитност, у историјском погледу, тицала архаичних форми акумулације капитала, већини теоретичара и историчара то временско одређење није сметало да у скоријој прошлости промовше смену старог новим поретком. Стари поредак је, наравно, био пропали комунизам, а нови обновљени капитализам и демократија, после седмодеценијског преки-

11) Скоро свака граница у Европи има клицу сумње и спорности. О томе: Занини Пјеро, *Значење граница. Природна, историјска и духовна одређења*, глава „Граница као зона сукоба“, стр. 98-123, Клио, Београд, 2002.

да.¹²⁾ У транзиционој идеологији рестаурација „Старог поретка“ је у глобалним оквирима дефинисана као заживљавање Новог (светског) поретка;¹³⁾

2) из ексисточних простора изван Уније, у западни простор ЕУ, што означава радикалну промену светоназора, геополитичке позиције и ресателитизацију. Но, брза и жељна промена савезничке орбите у већини случајева није протумачена као нова геополитичка детерминација и губитак слободе, већ супротно, као згодитак веће сигурности у окриљу моћније, у том часу заправо, једине преостале алијансе глобалне моћи.

9. ОРБИТАЛНЕ ЗАБЛУДЕ

Нове геополитичке орбите траже лансирање нових сателита. Кружење је зацртано ако не и теледириговано. Орбитални интерес се формира и спроводи из свевидећег гравитационог центра. Државе које круже по орбити имају тек ограничене моћи заступања и остварења сопствених интереса, под условом да их у новој констелацији уопште исказују.

Већина ресателитизованих источноевропских земаља није ни приметила обновљену блоковску логику и укривени милитаризам „једног пола“.¹⁴⁾ Њихове дисидентски генерисане политичке елите су неотпорно подлегле препорукама „краја историје“, препустивши се комотно униполарној арбитражи преостале мегасиле.

Нације и државе тзв. Нове Европе су вишком лојалности према новом постхегемону учитале своје мајужне судбине у „провиђење“ које је водило Америку у нови миленијум који је она, буди речено, сматрала својим временом. Новоевропске државе у тампонском источном подручју препустиле су се америчкој визији преуређења европског копна, иако су заредом постале чланице ЕУ. У непревазиђеном страху од „повратка Русије“ подале су се проамеричкој страсти каква није постојала нити постоји међу земљама тзв. Старе Европе..

Историја, у ма каквом значењу схваћена, показаће убрзо зубе месијански расположеним американоократама. Време, та „чуд-

12) О томе: Gilbert Martin, *History of the Twentieth Century*, chapter „Brave New World“, pp. 608-679, Harper Collins Publishers, London, 2001.

13) Judt Tony, *Postwar. A History of Europe Since 1945*, chapter „The End of the Old Order“, pp. 585-633, Pimlico, London, 2007.

14) Кнежевић Милош, *Моћ Запада, Нова стара Европа*, прва књига, поглавље „Ресателитизација Евро-Истока“, стр. 119-122, Мали Немо, Панчево, 2005.

на работа“, променило је титулара својине. Времена се, уосталом, мењају. Показало се да није било могуће разменити девалвирану тријумфалистичку „валуту“ победника у хладном рату, за „полуге у злату“ трајног миленијумског добитника и лидера човечанства на његовом путу ка ко зна чему!?

10. ЈАЛТСКИ НАТО РЕЗИДУУМ

Предочене процесе у њиховим конкретним историјским и геополитичким димензијама уверљиво је илустровала руска научница Наталија Наручницка. Она је запазила да је после краха СССР-а, Западна Европа остала „јалтска“ и уз то консолидована у НАТО-у: „Али 'социјалистичка Источна Европа', изашавши из руске контроле, осула се у постверсајски низ ситних и несамосталних држава од Балтика до Средоземног мора. Наочиглед света је настала, за сада још географска, али потенцијално политичка *Mitteleuropa*, а као њен организатор могла је себе умислити Немачка, чије је интересовање за самосталну улогу претило да се проуди.“¹⁵⁾

Празнине се, уколико су пожељне или опасне, свеједно, брзо попуњавају. Испуњавање пожељне и опасне геополитичке празнине је освајање. Политички гледано, на „ничивој“ и „свачивој земљи“ гради се власт која је посваја и чини делом територије освајача. НАТО је евроамеричка војна организација која од средине прошлог века држи (одбрамбени?) нуклеарни „кишобран“ изнад територије Европе. Али, НАТО је и више од војног савеза, он је свет за себе, свет који утиче на све облике у подели европске власти.¹⁶⁾

За већину Западнака проширење на Исток и позападнење европског Истока је рад у пониженој празнини, попуњавање „празног места живота“, испуњавање реалном историјом нечега што је из историје одавно испало. Филозоф Милан Брдар је приметио: „Источна Европа је 'постојеће' које не вреди ништа. Пре педесет година - превредновање је извођено у име комунизма; данас се изводи - против комунизма. Ни у једном случају нема бриге о себи, самопоштовања, достојанства и аутономије.“¹⁷⁾

15) Наручницка Наталија, *Русија и Руси у светској историји*, глава „Русија, *Mitteleuropa* и Балкан у англосаксонској 'геополитичкој оси' савремене историје“, стр. 474, Српска књижевна задруга, Београд, 2008.

16) Да НАТО има и своје правосуђе, сведочи Коста Чавошки у књизи, *Хашки Минотаур. Хаг против правде I*, глава „Хашки суд под окриљем Атлантског пакта“, стр. 188-189, Беокига – Српска либерална странка, Београд, 2007.

17) Брдар Милан, *Филозофија у Дишановом писоару. Постмодерни пресек XX-вековне филозофије*, глава „Источна Европа: парергонална празнина“, стр. 138, Издавачка кљижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци – Нови Сад, 2002.

11. ЕВРОПСКА МЕГАЛОМАНИЈА

Европа Уније не жели да Европа буде двополно биће. Да ли садашња Европа има само један пол у Европској унији Брисела и Стразбура, као што је свет до недавно имао само један пол моћи усредиштен у Америци?¹⁸⁾ Или је тек Европа у целини животни и историјски пар једнополних бића која пребивају на Западу и Истоку Старог континента?

Европска унија настоји да у своје институционално окриље привуче што више земаља некадашњег и садашњег Евро-Истока. Настојање ЕУ је изразито тотализујуће, прекомпозиционо и геополитичко. Када је реч о продору у Русију, таква просторна политика ширења ЕУ наликује мегаломанији, јер сеже далеко изван опсега властите моћи. Оно за шта ЕУ оптужује националне режиме на Балкану – балканизам, ревизионизам и мегаломанија – обележава експанзију ЕУ према просторима који јој историјски и континентално не припадају.

Време је показало да је Европска унија, као делимична континентална конструкција, у ствари, повратак једног дела Европе сопственим експанзивним, тј. колонијалним традицијама на постимперијалан начин. Да Европа Уније, не личи на класичну империју, штавише, да је заснована на опроштају од било које врсте империјалности, потрудио се да докаже европолог Норман Дејвис. „Европски покрет може да испрати своје корене до седамнаестог века. Али амбиције националних држава уништиле су сваку иницијативу у том правцу. Европљани су морали да испију горки талог пораза и понижавања, пре него што су снови раних идеалиста могли да се остваре. Морали су да изгубе своје империје и наде о империјама, пре него што владе приоритет дају својим суседима.“¹⁹⁾

Но, и поред изгубљене, тачније речено, нестечене империјалне црте, Европска унија је ипак обновила традиционални правац европске експанзије са запада ка истоку. Одатле се се „ширење

18) Философ Лино Вељак сматра супротно, да у савременом глобализованом свету више не делује доминантни центар. „Данас центар свјетске моћи више нису ни Вашингтон, ни Москва, ни Пекинг, ни Лондон, нити су они везани за било коју конкретну институцију а поготово не за било коју особу или име. Они су анонимни, то је логика профита као самосврха.“ Вељак Лино, „Повратак Маркса и друге приче“, недељник *Време*, стр. 19, 30. октобар 2008.

19) Дејвис Норман, *Европа – једна историја*, глава „Divisa et indivisa. Подељена и неподељена Европа“, стр. 1064, Вега медија, Нови Сад, 2005.

Европе“ поново указује као већ искушано позападњење, тј. вестернизација.²⁰⁾

12. РАСПОЛУЂЕНИ УНИПОЛАРИЗАМ ЕВРОПЕ УНИЈЕ

Ипак, процес европеизације, у интегритичком склопу вестернизације континента, не тече глатко, већ уз много ометања и отворених сукоба интереса. Обновљени евроцентризам у лику ЕУ – оне врсте Европе која тежи да буде само Запад без Истока - сучава се са две озбиљне, у овом часу, рекло би се, непремостиве баријере:

- 1) *надмоћном Америком* - реалном трансатлантском атракцијом и унутаревропском контролом Сједињених Америчких Држава, путем НАТО-а,²¹⁾ и;
- 2) *све снажнијом Русијом* - реалним отпором ширењу ЕУ и НАТО-а, које пружају земље из руске интересне сфере и Русија, тј. Руска Федерација.

Уз то, два вида европског униполаризма наговештавани су и практиковани кроз доминантни итицај земаља тзв. Старе Европе и путем све већег утицаја земаља тзв. Нове Европе са простора преобраћеног экс-Истока.²²⁾

Сагледано у вестернистичкој целини Евроамерике, (интерни) европски униполаризам саображавао се глобалном униполаризму Америке. Америка, међутим, није у историјској ситуацији у којој се обрела Европа Уније. Док у северној Америци већ постоје Сједињене Америчке Државе (уз Мексико и Канаду), у Европи је тек у повоју стварање „Сједињених Европских Држава“. Отуда је америчка американоцентричност светска, тј. спољашња, док је обнова европске евроцентричности претежно унутарконтинентална, тј. унутрашња. Тек у димензији евроинтеграција евроцентризам

20) Кнежевић Милош, наведено дело, поглавље „Вестернизам“, стр. 135-139.

21) Слободан Деспот сматра да Америка води дволичну игру са муслиманским светом и негује високи прираштај сопственог становништва, док: „ЕУ изумири и води политику исламизације чије смо последице на Балкану најоштрије осетили. Истовремено и због такве идеологије, ЕУ не постоји као независан субјект, већ све више као евроазијска платформа НАТО-а. Пројект европске одбране је сахрањен са Митераном.“ Видети Деспотов интервју „Страх од Запада“ у месечнику *Геополитика*, стр. 13, бр. 28, 25. септембар 2008.

22) Judt Tony, *Postwar. A History of Europe Since 1945*, chapter „The Old Europe – and the New“, pp. 701-749, Pimlico, London, 2007.

поприма своја некадашња добро позната, експанзивна и колонијална својства.

Одатле није тешко закључити да је дводеценијском глобалном униполаризму Америке *американоократији*, на европском тлу била саобразна *евроократија*. Данас је, међутим европски униполаризам доведен у питање и на измаку.²³⁾

13. АПОРЕТИКА ЈЕДНОСТРАНОГ ПРОШИРЕЊА

Одувек је било корисно знати сопствену величину и губер према коме се може протезати. Трајни осећај недораслости и малине води у скрушеност. Реални или нарцисоидни осећај колосалне величине, свеједно, може да обликује гигантизам па и мегаломанију. У геополитици се, такође, могу опазити прокрустовске замисли насилног истезања и утезања, сабијања и разастирања. Разуздани Прокруст у геополитици има значење изазивача сукоба и ратова.

Европа Уније настоји да се успостави као компактан географски и политички агенс према силама из околине. Сабирајући и уравнивајући унутрашње спољнополитичке приступе чланица, ЕУ тежи јединственом приказу *континенталних интереса*, спрам чланица из непосредног окружења и са других континента.

Европска унија је, у ствари, прворазредна геополитичка појава Западне Европе, јер се у свему битном ослања на властиту империјалну традицију и просторну стварност, то јест геополитичку амбицију представљања и ширења. Територијално ширење је есенцијално геополитизовање спољне политике. У Европи и из Европе се не шире европске националне државе, јер - према Хелсиншкој повељи - у дефинитивно разграниченој и територијално „запоседнутој“ Европи немају куда.²⁴⁾ Уместо европских националних држава, шири се њихов савез у облику Европске уније.

Ширење ЕУ је, по свему судећи, специфична историјска надокнада за историјски измаклу могућност колонијалног наступа најјачих европских држава. ЕУ је, у ствари, њихов нарочити постколонијални супститут. Ширење ЕУ је (не)могуће само према европском Истоку.

23) О парадоксалној природи европског униполаризма је луцидно писао Душан Николић, у књизи *САД или никад. Од глобализма ка тоталитаризму*, глава „Америка, НАТО и нова, униполарна Европа“, стр. 123-147, пишчево издање, Београд, 1998.

24) Једино европско одуступање од предоченог принципа „неповредивости граница“ представља стварање друге албанске државе на покрајинској територији националне државе - Републике Србије.

III

14. ЕВРОПА – НАЈЗАПАДНИЈИ РТ ЕВРОАЗИЈЕ

Један од виђенијих еврократа Герхард Бусек је покушао да објасни геополитичку реорганизацију и успостављање новог појма европског Истока, чијим усвајањем би се легитимисало ширење ЕУ: „Померање спољашње границе ЕУ ка истоку, проста подела на Запад и Исток, какву нам је омогућавала 'гвоздена завеса', отишла је неповрат. Веома распрострањено непознавање тих земаља више није аргумент за њихово сврставање у 'источне' земље. (...) 'Западни' Европљани морају да схвате да се нове чланице ЕУ налазе су средишту континента, иако представљају источну границу Уније.“²⁵⁾

Без обзира на Бусеково мешање историјских и географских страна света, није згорег имати на уму да је Европа континент чији је географски простор већи од територије Европске уније. Поновимо: Европа је већа од Европске уније, ма колико у пројекцијама њеног ширења изгледало обрнуто!

Географски подаци указују да је Европа, као најзападније полуострво циновског континента Евроазије, има 10,4 милиона кв.км. Евроазија у целини има 54,8 милиона кв.км. Европа учествује са 19% у укупној површини двоконтиненталног копна. Европа је, такође, тек 7% копна у свету и само 11% светског становништва.

Сразмере величине Европске уније према Европи и Евроазији су још мање. ЕУ запоседа 4,3 милиона кв.км, или 41% укупне површине Европе, и тек 8% територије Евроазије.

Предочени подаци делују отрежњујуће спрам небулозних замисли једног броја необавештених еврократа. Отуда је разложно подсетити да је Европска унија, и поред свих напора употпуњавања, тек делимични континентални савез, или - *полуконтинентална надржава*.

**15. МЕТАФИЗИКА УНИЈЕ:
ЧИТАВА ЕВРОПА У УНИЈИ**

Метафизички циљеви побуђују и заносе. Почесто имају религиозна обележја, темеље се на вери која може бити апсурдна.

25) Бусек Ерхард, *Отворена капија ка истоку. Велика шанса за Европу, глава „Исток Европе – где се налази“*, стр. 61, Клио, Београд, 2007.

Обузетост апсурдом не откриљује врата свести. Апсурдност се гради као реална могућност; иреална и имагинарна могућност се рационализује, одатле потичу апсурдне праксе и акције. Европа сакупљена у Унији верује да може да се оцелови, и то тотално, апсолутно?

Како изгледа та циљна вера? Најдаљи, највиши и најопсежнији циљ Европе Уније је васцела Европа сабрана у Унији! Читава Унија била би читава Европа! Уколико би се то једног дана десило, читавала би се потпуна истоветност Европе и Европске уније. У двомиленијумској европској историји, међутим, такав сабирајући и саборни циљ никада и нигде, макар и приближно, није достигнут. За то су постојале и још увек постоје непремостиве препреке.

Ако је унутарконтинентални физис Европе Уније претпостављен физису онога што је изван ње, онда је физис Европе у целини - и Азије у коју се Европа улива – прворазредна *геополитичка метафизика*. Оно што је изван ЕУ гради се као физис иза физиса, недосезљиво мета-физичко пространство, недокучиви предмет додира и жеље.

Огромна Евроазија, као метафизичка појава на изглед могуће европске протежности, обележена је конкретном историјском немогућношћу. Евроунионистичко експанзивно саморазумевање те (не)могућности уводи у апсурдни играказ. Реч је, дабоме, о тзв. источној политици Европке уније.

За озбиљење паневропског циља потребна је изузетна снага интеграције и апсорпције, и то не обична, него гигантска снага и способност Лилипутанца, спремног да савлада отпор европског и евроазијског Гуливера – Русије.

16. УСУД ДВОЈНОГ УКАЗАЊА

Предочени циљ Европске уније није само просторни, тј. геополитички, демополитички и геоекономски, поред тога он садржи и спиритуалну замисао употпуњавања и усавршавања Европе као јединствене, тачније речено перфектне континенталне товоревине. Циљ Европе Уније је, заправо, стварање једноконтиненталне асоцијације, надржаве по начелу: Један континент – једна држава!?

Читава паневропска замисао у савременој верзији темељи се на реалној непотпуности, подели и несавршености самозападне креације каролиншке романско/германске Европе. Ма колико била

целовита на Западу, када се пројектује на Исток Европе, та замисао испољава конститутивне мањкавости. Бриселска пројекција ширења испољава Европу Уније као полуконтинентални феномен.

Просторно мерило, вредност просторности и циљ простирања у политичкој је основи постојања Европске уније као семиконтиненталног феномена. Геополитичка датост половне структуре ЕУ испољава се упоредо са амбицијама тотализовања. Мањкава половичност ЕУ побуђује и снажи жеље за увећањем и оцеловљењем.

Тако се Европска унија (геополитички) указује двојно:

- 1) као геополитичка конфигурација на мањем а не на већем делу европског континента;
- 2) као геополитичка конфигурација која својом структуром тежи да преконфигурише и обухвати читав европски континент.

Прво је извесна географска и политичка датост неподударна Европске уније са Европом у географској целини; друго је неизвесна геополитичка задатост подударна и поистовећења Европе и Уније Европе. Отда је лако утврдити да је циљ Европе Уније обухватање Европе у целини. Да ли је то уопште и икада могуће? Одговор је недвосмислен: по свему судећи, није!

17. ПОЛУКОНТИНЕНТАЛНА СПОЉНА ПОЛИТИКА

Садашња задатост Европске уније, као геополитичке појаве са саобразним спољнополитичким односима, указује да она актуално спроводи *геополитику полуконтинента*. Полуконтиненталност, у предоченом кондиционалу европске континенталности, истура у прави план геополитичку димензију нетипичне спољне политике ЕУ. Европска спољна политика је, заправо, сума, а можда и почетна синтеза спољних политика чланица полуконтиненталног савеза.²⁶⁾

Националне државе чланице ЕУ још увек воде (не)зависне спољне политике, усаглашене са начелним ставовима Европске уније. Оне, међутим, такође, воде рачуна о неизбежним геополитичким

26) О настојањима на јединству европске политике унутар Европе, видети: Гентилини Фернандо, *Недокучени Балкан. Сентиментално путовање од Приштине до Брисела*, глава „Заједничка спољна политика европских земаља: балканске поуке“, поглавље „Crisis management“ и балканска превентивна дипломатија: кад Европа говори једним гласом, стр. 211.215, Хиспериаеу, Београд, 2008.

тичким и безбедносним аспектима националне државности, на двострукој равни:

- 1) геополитичког положаја и места властите националне државе унутар просторне структуре ЕУ, чиме је видљиво да ЕУ није успела да маргинализује и укине унутрашњу геополитичку димензију чланица;
- 2) геополитичких интереса на основу положаја власти националне државе у ЕУ, спрам геополитичких, тј. спољнополитичких чинилаца изван ЕУ.

Оба аспекта геополитизације и геополитике чланица ЕУ, указују на непревадане супротности унутар полуконтиненталне територије удружених држава Европске уније.

Стога средишни органи Европске уније настоје да представе геополитику Европе као јединствену и једну, наравно, у њеном тумачењу и заступању. У дводелној пракси континенталне Европе то, међутим, није могуће.

18. ГЕОПОЛИТИКА ЕУ – ГЕОПОЛИТИКЕ УНУТАР ЕУ

Оно што је европски могуће и изводљиво, јесте уважавање половичног евроунионизима и равнање према тврдој датости полуконтиненталне артикулације ЕУ.

Ако се изузме генерално омаловажавање и ниподаштавање, које је европски Запад вршио и још увек врши према транзитно/транзиционом экс-Истоку и консолидованом и просперитетном Истоку Европе, остаје пропитивање садашњих облика дискриминације унутар политичке структуре Европске уније. Тим више, што се ЕУ, како је оцртано, самоприказује као нехијерархијска и недискриманторна, дакле, хоризонтална и егалитарна континентална структура.

Наметање бесконфликтног имица Европе Уније потискује критички дискурс који полази од увида у унутрашње разлике, супротности и сукобе у самој Унији. Као надоместак форсира се пријемчиви митски и монетарни лик Уније.²⁷⁾ Гради се лик хармоничне ЕУ изван и изнад свих супротности, при чему се признање евентуалних размирица односи само на недовољно прилагођене и неуклопљене чланице. Тако конкретна супротстављања чланица одлукама Брисела постају предмет ублажавања и „изглађивања неспоразума“, применом европске педагошке дипломатије.

27) Рељефни приказ богиње Европе на леђима бика, на звечећој монети од 2 евра.

Одатле геополитички аспекти европског (не)јединства добијају искључиво спољашње, тј. спољнополитичке димензије.²⁸⁾ То се збива иако се демополитичке, геополитичке и геоекономске супротности итекако очитују и у самој Европској унији. Геополитика Европске уније, у својој тек делимичној целовитости, не подудара се са геополитикама у Европској унији!

Чак иако се изоставе грубљи геополитички облици супротности и сукоба Европске уније са непосредним окружењем, остају унутаревропске тензије и неравномерности, које се очитују на политичком и правном плану у животу Уније.

19. ХЕРАКЛИТОВСКИ МЕМЕНТО РАЂАЊА

Рођење прате грчеви. Европа се порађала у грчевима историје. Европа Уније је настала у Европи а не као Европа. ЕУ је одрастала и укрупњавала се из супротности неуравнотежене и „превртнуте“ историје. Ратови преплављују мржњом, мир храни живот. Да се нису десиле две глобалне ратне катастрофе, да европски чамац није потопљен у мору крви Европљана, вероватно, не би настала ни Европска заједница а потом Унија Европе.

Европска унија је ратна и поратна творевина, а рат је, како каже Хераклит „отац свих ствари“. Да се подсети: оних које јесу да јесу и оних које нису да нису. Европа Уније одиста јесте нешто у шта се не може сумњати, као што свакако „није оно што није“, чак иако се представља да јесте.

Европска унија је у историјској визури геополитички и геоекономски раслојена, а политички и економски спрегнута у институционално надржавно „јединство“. Њена дескриптивна и прескриптивна хиперправност – пролиферација правних норми и институција - не подудара се са индикативном (спољашњом и унутрашњом) геополитичношћу.

Геополитике и геоекономије унутар Европске уније изражавају постојећи, дакле, још неугашени национални, државни и привредни плурализам Европе у Унији и изван Уније.

28) Пример схватања јединственог геополитичког наступа у европској једини, пружа: Гентилини Фернандо, *Недокучени Балкан. Сентиментално путовање од Приштине до Брисела*, глава „Балкан виђен из угла Брисела“, поглавље „Послератна геополитика, европска перспектива“, „подлога за европску савест“, стр. 54-58, Хиспериаеда, Београд, 2008.

20. ЗАПАДНА ЕВРОПА У ПОЛИТЕКОНОМСКОЈ ВИЗИЈИ

Првобитна замисао будућег јединства поратне Европе опрезно се темељила на исказаној потреби:

- 1) превладавања ривалства најјачих европских држава, пре свих Француске и Немачке;
- 2) функционалној идеји координисања производње у најважнијим индустријским секторима, и;
- 3) замисли стварања заједничког европског тржишта, у ствари, јаке континенталне економије, са свим припадајућим сегментима.

Ембрион садашење Европске уније настао је 18. априла 1951. године стварањем Европске заједнице за угљ и челик, да би се потом 1957. године Римским уговором формирала Европска економска заједница, која ће у последњој декади века прерасти у Европску унију.

Европски економски простор еволутивно је сачињен од три „прстена“, заправо политекономске форме у које спадају:

- 1) *царинска унија* - која у институционалном облику Европске економске заједнице постоји још од 1969. године;
- 2) *заједничко тржиште* – настало 1992., у које спадају све земље чланице ЕУ;
- 3) *монетарна унија* - коју чини само дванаест земаља које припадају тзв. еврозони.²⁹⁾

Из предоченог се може закључити да је еволуција евроинтеграционе идеје побуђена рђавим стањем ствари на Старом континенту после Другог светског рата и опасним јачањем хладноратовских односа. С почетка опрезна идеја европског јединства, временом је мењала опсега и контуре да би при крају униполарног периода задобила максималистичке форме.

21. ИЛУЗИЈА ПОТПУНЕ ЈЕДНАКОСТИ

Европа Уније је међусобна интеракција националних држава и економија, и сваке појединачно са средишним органима у Брисе-

29) О три економска прстена која чине прстор Европске уније, видети: Црнобрња Михаило, „Економски аспекти Споразума о стабилизацији и придруживању“, *Изаови европских интеграција, Часопис за право и економију европских интеграција*, стр. 83-96, бр.1, 2008, Службени гласник, Београд, 2008.

лу. Тешко је замислити да је Европска унија само оно што канцеларијски пребива у Бриселу.

Јединствени геополитички предзнак Европе Уније прибавља се сумирањем партикуларних геополитика чланица у јединствену геополитичку позицију и спољну политику ЕУ. Јединствени европски став је конститутивно проблематичан, али достижан. Постигнути јединствени европски став, међутим, садржи савладане али прикрива и несавладане супротности.

Унутрашња и спољашња европска дискриминација проистичу из непостигнуте економске уједначености, опште једнакости и нивоа слобода и права у разним областима европског живота.

У том смислу, корисно је потсећање на Валерштајново размишљање о могућностима једнакости у светским релацијама. Емануел Валерштајн, наиме, сматра да је немогуће изједначавање националног развоја држава унутар светске капиталистичке економије: „Процес акумулације капитала захтева хијерархијски систем у којем је вишак вредности неједнако дистрибуиран, просторно и у класним терминима. Осим тога, развој капиталистичке производње је током времена довео до стално растуће друштвено-економске поларизације светског становништва, удвостручене демографском поларизацијом.“³⁰⁾

Уколико се Европска унија не очитује као демократска, онда може бити само нова ауторитарна структура. Слободан Деспот је уочио новоевропски недемократизам: „Унијом владају комесари, кооптирани не изабрани, уз Парламент који има само саветодавну функцију. Мало ко зна да европарламентарци, са војим баснословним платама, немају никакве законодавне моћи. А да сви национални закони - плод демократских процедура - губе преимућство у корист недемократских закона Уније. Затим, да не постоји процедура раздруживања за државе које би желе да иступе.“³¹⁾

У Европу Уније је тешко ући, али је, изгледа, још теже ако не и немогуће из ње изаћи! Асиметрија постојеће улазне и непостојеће излазне процедуре збуњује. Европска унија је, по свему судећи, неуједначена и неједнака асоцијација из које је, мал' не, забрањен излазак. Отуда је комична асиметрија жеље за чланством међу кандидатима, и раста равнодушности према средишним органима Уније међу члановима.

30) Валерштајн Имануел, *После либерализма*, глава „Геокултура развоја или трансформација наше геокултуре“, стр. 143, Службени гласник, Београд, 2005. Валерштајн Имануел, *После либерализма*, глава „Геокултура развоја или трансформација наше геокултуре“, стр. 143, Службени гласник, Београд, 2005.

31) Деспот Слободан, „Страх од Запада“, интервју, месечник *Геополитика*, стр. 13, бр. 28, 25. септембар 2008.

Предочено важи како за Европу целини, тако и у оном њеном делу коју обухвата Европска унија. Нису све земље у Европи и у Европској унији исте, нити једнаке у својим правима и обавезама. У Унији Европе свакако не влада обесправљеност, али је приметна селективна пракса придавања и одузимања права и дужности чланица, кандидата и предкандидата. Европа Уније генерише права и обавезе, Унија Европе је, дакле, извор права и обавеза.

22. НИВОИ ЕВРОПСКЕ ДИСКРИМАНЦИЈЕ

Институционалном изградњом ЕУ је неосетно настала вишеструко дискриминаторна хијерархија европских земаља. Већ и успостављање Европске заједнице и њено преобликовање у Европску унију било је тек делимично уобличиће европског „теста“. Све што је остало изван уговорне артикулације ЕУ, нашло се изван обима спасоносне дефиниције. Логика историје упућује на то да је остајање ван одређења опасно, а у извесним случајевима и погубно.³²⁾

Одатле се у европској хијерархији, и без веће истраживачке муке, и данас разазнаје неколико нивоа, или, аспеката неједнакости и дискриминације. Поменуће се само неки.

1) Европски велики и мали

У Европи Уније није свеједно да ли је нека држава и нација, велика или мала. Европска унија је територијално велика, свака европска држава самерена са њом је мања и мала. ЕУ утажава жеђ Европљана за грандиозном величином. У ЕУ, међутим коегзистирају велики и мали, па и минијатурни чланови. Сви они су, према једном од темељних европских политичких и правних идеала, изједначени и једнаки.

На првом дискриминаторном нивоу, међутим, и поред свих нормативних, процедуралних и институционалних механизма заштите, осећа се дискриминација мањих и слабијих, од већих и снажнијих земаља у самој Унији. Ако је тако у Унији, како ли је, онда, међу предкандидатима и кандидатима за чланство?³³⁾

32) Стара латинска изрека гласи: „Omnis definitio periculosa est“ или „Свака дефиниција је опасна“. Овоме се може додати Спинозина мисао: „Omnis determinatio est negatio“, или „Свако одређење је негирање.“

33) Најречитију индикацију узнемирујућег стања неравноправности великих и малих земаља пружа Хашки суд. На Трибуналу у Хагу су мале земље, попут Србије, дискриминисане у односу на велике земље чије интересе Трибунал не само да прекомерно респектује, него и штити од евентуалних „угрожавања“ у процесима који се воде. О томе детаљно пише аутентични борац за људска права и слободе Коста Чавошки Коста у: *Хашки Минотаур. Хаг против правде 1*, глава „Двојна мера за држа-

У Европи Уније одвија се нечујна гигантомахија. Европски „мрави“ страдају на стазама европских „слонова“. ЕУ је конгломерат великих, средњих и малих националних и државних састојака. Повећани број земаља чланица мале и минијатурне величине доводи до институционалног гигантизма, парализе одлучивања и конфузије интереса.

У односу на стварни и пројектовани обим Европе Уније све европске земље имају тек делимичне уделе и испољавају се у величинама које могу да досегну тек већи или мањи разломак укупне евроунионистичке моћи. Међутим, као „мотори раста и развоја“, највеће европске земље, наизменично свесно и несвесно, покатак одлучно али прикривено, присвајају право представљања и вођства. Тако се у несразмери великих и малих моћи и гласачких удела рађају спорови и сукоби унутар Уније.

Реалност упућује да велики у „Старој Европи“ „коло воде“, док мање земље тзв. Нове Европе, лишене реалне снаге и утицаја, све чешће, учешћем у лобирањима и интересним аранжманима, само „воду носе“. Равнајући се према римској изреци да: „Све што је велико има нечега неправичног, али се то прикрива оним што је за заједницу корисно“, исходи да су неке земље, попут Немачке, Француске, Велике Британије, Шпаније и Италије, пуноправније и једнакије од других, штавише да као старије и јаче чланице полажу више права на Европску унију од млађих и слабијих чланица. И то стога што боље од малих знају шта је корисно и добро за Унију. Европску корист и начине њеног упражњавања, као некада, и сада одређују највећи и најјачи.

2) Брисел мимо земаља чланица

Следећи дискриминаторни ниво упућује на негативно понашање централних бриселских институција спрам држава чланица Уније. Органи специфично концентрисане и троделно подељене власти Уније, од случаја до случаја али све чешће, доносе одлуке које се косе са изворним, тј. националним и државним интересима земаља чланица.

Тако се показује да делегирање извесних сегмената националног суверенитета на средишне бриселске органе не даје увек позитивне резултате. Транснационално или постнационално, као бирократска прерађевина политичких технолога из Брисела, одступа од примарних интереса чланица. Тим више што бриселска

ве различите величине и снаге“, стр. 130-136, Беокњига – Српска либерална странка, Београд, 2007.

администрација показује тежњу ка нелимитираној бирократској саморепродукцији која није заснована на стварним већ имагинарним потребама у вршењу делегираних надлежности.³⁴⁾

Напоследку, Европа Уније као полу/континентална политичка асоцијација нема узоре у прошлости и садашњости, мада има мишљења да у погледу консензуалног упражњавања надсуверенитета можда личи на Сједињене Америчке Државе.³⁵⁾

3) Условљавање пред/кандидата

Трећи ниво дискриминације тиче се односа Европе Уније према земљама изван ЕУ. Чекачке земље са „листе чекања“ које повињавајући се бројним условима желе да уђу у састав Уније, подвргнуте су опсежном социјалном инжењерингу чије се контуре сагледавају у чињеници да, иако нису чланице, једнострано настоје да се понашају као чланице Уније, наравно, без адекватног уважавања бриселских органа. То једнострано предкандидатско опонашање чланства је подстрекивано од ЕУ читавим системом лажних обећања „бзозг пријема“.

С друге стране, у органима Уније се одвија појединачно или групно разврставање, класирање и декласирање према „испуњеним условима“ који у извесним случајевима имају карактер отворене уцене и принуде. Неке земље, попут Србије, вишеструко су обавезане и условљене строгим захтевима који, покатакд, наликују на ултиматуме.

Техника кризног управљања предкандидатских подручја огледа се у непрекидном и заморном условљавању, уз непрекидно испостављање орочених обавеза. Тако се нестрпљивим и задиханим (пред)кандидатима задају утопични рокови за пријем, у визури вишегодишњег, заправо вишедеценијског ишчекивања.

4) Неувиђаван и лош однос ЕУ и САД према Русији

На спољнополитичком плану, усаглашеним и заједничким наступом са Америком према европском Истоку, ЕУ као део Евроамерике дестабилизује и погоршава односе са Руском Федерацијом, тј. Русијом. Такав приступ европском и евроазијском Истоку, сва-

34) Видети текст: „10 разлога за растурање Европске уније“, поглавље „Европска унија промовише надувану бирократију“ анонимног норвешког интернет блогера на адреси: <http://gatesofvienna.blogspot.com/2008/10/ten-reasons-to-get-rid-of-european.html>

35) Хард и Негри сматрају да је идеологија хладног рата створила екстремне облике манихејске поделе „што је имало за последицу да су се неки главни елементи, који дефинишу модерни европски суверенитет, појавили у Сједињеним Државама.“ Хард Мајкл, Негри Антонио, *Империја*, глава „Амерички империјализам“, стр. 194, Игам, Београд, 2005.

како није у суштинском интересу земаља чланица Европе Уније, а ни неких пред/кандидата, у контурама западно/источне целине.

И поред извесних индикација уважавања промењене геополитичке реалности, на евроазијско тлу и у глобалним оквирима, већина земаља у Унији још увек се није одрекла старог стила понашања који према гиганту са Истока траје још од времена Кримског рата средином деветнаестог века. Тиме се показује да Европа Уније још увек није изградила самосталну и целовиту спољашњу политику према источном просторима у новим условима. Тачније речено, спољашња политика ЕУ базира се на нењпревазиђеним геополитичким ресентиманима из прошлости,

Белгијанац Робер Стојекрс сматра да се општа евроамеричка, тј. англоамеричка геополитика према Русији испољава кроз три стратегије:

- 1) *опкољавања* – која ствара зоне сталне турбуленције и ослања се на Макиндрову стратегију замисао „запречавања“, обухватајући зоне Кавказа, централне Азије, Украјине итд;
- 2) *комадања* – која користи зоне турбуленције ради подбадања и побуњивања етничких, религиозних и мафијашких заједница против Русије и насилног издвајања тих територија из простора руске цивилизације;
- 3) *субверзије* – која се ослања на три подциља:
 - а) наметања идеала западне демократије Русији, путем тзв. наранџастих револуција;
 - б) контроле руских медија и наметања западног стила живота руском народу;
 - в) добијања метаполитичке битке у Русији, путем примене концепта „мекане моћи“. За остварње овог циља користи се „мрежа“ и „радионице“ међународне капитала.³⁶⁾

Подлогу инертивног понашања Запада према Русији објаснила је и руска научница Наталија Наручница, следећим речима: „На прелазу 90-их година Русија је предала своје геополитичке позиције, одрекла се својих традиционалних оријентација и отишла из источне Европе, чији је 'организатор' увек била она или Немачка. Управо се ради спречавања доспевања Источне Европе у

36) Видети: Стојекрс Робер, „У освит пресудне партије. Живот и пројекције: да ли се 'велика евроазијска игра' англоамеричке геополитике доиста налази пред последњом фазом?“, часопис *Европа нација*, стр. 32-33, бр. 10, јул/август 2006.

њихове сфере утицаја и појавила оријентација енглеске европске стратегије: стварање слоја лимитрофа између Немачке и Русије.³⁷⁾

Очигледно је да у креирању односа Европске уније према Русији, Белорусији, Украјини и државама на Кавказу, доминирају оне европске земље које, у том погледу, имају рђаву, тачније речено дугу и проверену антируску традицију и, зашто не рећи, и *русофобију* као састојак политичког менталитета.

Истовремено, такође је видљиво да до израза не могу да дођу земље евентуално другачијих и мекших становишта. Може да се замисли шта би се тек догодило када би Србија (при хипотези скорашњег чланства) испољила другачији и благонаклонији став према Русији од већине чланица Европске уније.³⁸⁾

Русофобичност западне политике уочио је и Срђа Трифковић: „Не изненађује што је постсовјетска слабост Русије – економска, дипломатска, војна и психолошка – подстицала тријумфализам САД. Међутим, америчка ароганција '90-их од почeka је додатно била затрована атаквистичком русофобијом. Мржња према Русији као таквој у колективној психи западне елите присутна је вековима, али у време хладног рата била је донекле закамouflирана реториком антикомунизма. Камуфлаже више нема. Огрнута 'левим' или 'десним' идеолошким плаштом, у САД аксиоматска русофобија неподложна је рационалној критици...“³⁹⁾

5) Европа надвладана Америком

Европа је не тако давно владала другим континентима који су данас самостални. Европску владавину светом после два исцрпљујућа светска рата наследила је Америка. Америка се на хоризонту историје указала као Велика Британија двадесетог века.

Мултинационалну и мултидржавну, тј. мултиимперијалну еврократију је заменила постимперијална американоократија, као влада највеће и најјаче силе. Модус америчке владе је тзв. мека моћ за коју њен тумач Џозеф Нај вели: „Мека моћ почива на способно-

37) Нарочница Наталија, *Русија и Руси у светској историји*, глава „Русија, *Mitteleuropa* и Балкан у англосаксонској 'геополитичкој оси' савремене историје“, стр. 474, Српска књижевна задруга, Београд, 2008.

38) Филозоф Мирослав Ивановић је још пре десетак година проницљиво упозоравао: „Нашли би смо се у табору који је непријатељски према Русији, Европа је традиционални непријатељ Русије, обрнуто није случај, јер је Европа неколико пута напала Русију а ова Европу ниједном.“ Ивановић Мирослав, „Ми нисмо Европа, стр. 213, *Србија и Европа*, зборник, приредио Милош Кнежевић, ДКСГ, Београд, 1996.

39) Трифковић Срђа, „Нестабилна мултиполарност“, *месечник Геополитика*, стр. 15, бр. 28, 25. септембар 2008.

сти утврђивања политичког дневног реда на начин који обликује преференције других⁴⁰⁾ Одиста, до сада су европске преференције углавном обликоване у Вашингтону.

Европа Запада се више од шест деценија навикавала на подређену улогу у западној хемисфери. Сједињене Америчке Државе су настале кроз антиколонијалну револуцију и еманципацију од европских империјаланих сила.⁴¹⁾ Повратни историјски ефекат је почетком прошлог века увео је Америку у Европу у којој је остала до наших дана. Америка је још увек војно присутна у Европи, иако је униполарни период у глобалним односима завршен у скором свим својствима испољавања. Француски аналитичар Пјер Конеза је набрајао кључне особине униполаризима: 1) одбацивање правила заједничке безбедности; 2) моћ одлучивања о томе ко је у одређеном тренутку непријатељ; 3) моћ да се војно самостално делује; 4) моћ и право прекрајања карте света.⁴²⁾

Америци се одиста догодио „крај историје“, али историје властите доминације. Американократија на измаку довела је у питање и облике еврократије. Данашње значење еврократије односи се првенствено и само на европско тло, а не и на колонијалну владавину изванеевропским народима. Други смисао еврократије указује на значајнију глобалну улогу Европе Уније у свету сутрашњице. Напослетку, у Европи Уније је уочљив и пораст европске самосвести, у којој се до сада надмоћна улога Америке редефинише, оспорава и своди на партнерски ниво.

б) Европа у континенталном троуглу

Укратко, Европа Уније се обрела на простроно/временској тромеђи, или у троуглу телурократских и таласократских стратешких интереса, у којима се указују три спољашња чиниоца:

а) *Америка* - са којом Европа нема копнену везу, од које је одваја Атлантски океан а спаја једновековно војно, политичко и културно савезништво. Европа је американизована те је стога по положају и глобалној функцији мањи и источнији, прекоморски део Евроамерике;

б) *Азија* – са којом Европа има дугу копнену везу посредовану Русијом, од које је морски одвојена Босфором и

40) Нај Цозеф, *Парадокс америчке моћи. Зашто једина светска суперсила не може сама*, глава „Амерички колос“, поглавље „Мека моћ“, стр. 29, БМГ, Београд, 2004.

41) О томе: Борстин Ц. Данијел, *Американци. Колонијално искуство*, Геопоетика, Београд, 2004.

42) Конеза Пјер, „А шта ако су Сједињене Државе највећи ризик за Европу?“, *Le Monde diplomatique*, издање на српском језику, стр. 12-13, бр. 30, април 2008.

Дарданелима. Европа Запада не дозвољава јаче поготову превлађујуће руске и турске евроазијске утицаје, иако се расправља о будућем учлањењу Турске у ЕУ, док се у односу на Русију на тако нешто ни не помишља.⁴³⁾ Европа Уније, која је део Евроамерике, не може истовремено да буде и део Евроазије, бар не без Русије;

в) *Африка* – са којом Европа нема копнени додир, од које је одвојена Херкуловим стубовима, тј. Гибралтаром, а спојена све већом масом имиграната из земаља Магреба и дубине афричког копна. Европа је својевремено имала амбиције афричког протезања од којих је одустала на крају деголистичке ере, '60-их година прошлог века.

У овом часу, Европска унија кроз предлоге француског председника Николе Саркозија васкрсава идеју *Медитеранске уније* која обухвата јужноевропски обод на северу и северноафрички обод на југу Средоземног мора.

Унутрашња и спољашња оријентација Европске уније ка Америци има својства савезништва до нивоа геополитичке симбиозе. Усмерење ЕУ према Истоку испољава се кроз интеграциону стратегију ширења и геополитичку експанзију. Једини „велики простор“ који није у потпуности „запоседнут“ је Африка.

Никола Саркози је реактивирао премисе традиционалне француске колонијалне политике, покушавајући да реафирмише медитерански базен као у перспективи кључан за ЕУ. Евроатлантизму и источној политици је додата снажнија медитеранска димензија земаља Јужне Европе и северног Медитерана.

Рекло би се да је грчко/римски концепт Европе Уније као медитеранске силе, могућ када на истом простору већ не би била неизбежна Америка. Уз то, у арапском свету Магреба и у Африци своје интересе све више пласирају Кина и Индија. Африка можда и јесте „континент будућности“, али је питање да ли и за Европу Уније и њене далекосежне интересе?

43) Турска, која је амерички савезник и снажна земља повећаног макрорегионалног утицаја, као могуће разрешење сукоба у кавкаском региону, предлаже формирање *Кавкаске уније*. Кавкаску унију на неуралгичном простору између Црног и Каспијског мора, према предлогу турског премијера Ердогана чиниле би: Турска, Русија, Грузија и Азарбејџан. Мотив за стварање те асоцијације налази се у склопу повећаног значаја енергентске политике у макрорегиону. Проблем је, наиме, настао грузијским ратом и поремећајима у снабдевању земаља Европске уније нафтом и гасом из каспијског региона. Према: Лалић Војислав, „Анкара заговора 'Кавкаску унију'“, дневник *Политика*, стр. 3, 18. август 2008.

*

Било како било, Европска унија између три трансконтиненталне могућности није изабрала географски ноторну и саприпадајућу Евроазију, нити медитерански блиску Евроафрику, јер није одустала од онога у шта је дубоко зароњена, није одустала од Евроамерике.

Пјер Конеза сматра да Сједињене Државе за Европску унију нису претња већ ризик. „Француска и Европа треба да се запитају о мерама које се скривају иза позива јачања улоге НАТО-а.“⁴⁴⁾ Оди-ста, Европа Уније и даље је суспрегнута и подвргнута надмоћној вољи САД, чиме је реално подређена у трансатлантској геополитичкој и таласократској симбиози. Све је урађено да америчка хегемонија у Европи изгледа природно и „мекано“.⁴⁵⁾ При том, сви одсуднији покушаји европске еманципације од воље Вашингтона наилазе на непробојни зид НАТО-а.

Цитирани Конеза предлаже а Европа коначно престане да се огледа у огледалу Америке, сматрајући да је потребно имати у виду следеће:

- 1) европски дипломатски пројекат војне силе без империјалне амбиције, што претпоставља промену односа према НАТО-у;
- 2) европска стратегија силе треба да се разликује од америчке стратегије деструкције, уз поспешење стратегије неутрализације;
- 3) Европа треба да располаже сопственим системом процене криза и обавештајно буде независна од САД.⁴⁶⁾

Напоследку, Европа је, како је више пута истицано, економски колос, а војни патуљак, и то је њен историјски структурни хендикеп.⁴⁷⁾

44) Конеза Пјер, „А шта ако су Сједињене Државе највећи ризик за Европу?“, *Le Monde diplomatique*, издање на српском језику, стр. 13, бр. 30, април 2008.

45) Хард и Негри су запазили: „Војна историја о томе како је америчка армија два пута спасила Европу у два светска рата имала је паралелу у изабљенима у политичком и културном смислу. Америчка хегемонија над Европом, која почива на економским, финансијским и војним структурама удешена је да изгледа природно уз помоћ низа културних и идеолошких операција.“ Хард Мајкл, Негри Антонио, *Империја*, глава „Америка, Америка“, стр. 402, Игам, Београд, 2005.

46) Конеза Пјер, „А шта ако су Сједињене Државе највећи ризик за Европу?“, *Le Monde diplomatique*, издање на српском језику, стр. 13, бр. 30, април 2008.

47) О томе: Суту Жорж-Анри, *Неизвестан савез. Историја Европске заједнице*, глава „НАТО и проблем европског идентитета одбране“, стр. 353-258, Клинио Београд,

РЕЗИМЕ

У анализама спољнополитичких односа, нарочито стварности великих стратегија планетарног досега, примена прегрејаног дискурса колективне симпатије и међусобне љубави народа и држава, најчешће не даје жељене сазнајне плодове. Прагматичност вишестраних и разноликих, глобалних и регионалних интереса упућује на „расхлађену“, неомотивну анализу саосећања и подршке. Интереси, дабоме, претходе свему у политици, осим у ирационалним политичким ситуацијама када неко, следећи своје варљиве осећаје, може да ради, и то упорно, против властитих националних и државних интереса. Још је горе када се, рационализовањем неутемељених сентимената, или западањем у колективни синдром „киселог грожђа“, врши самоуништење. Тада не помаже вајкање нације и државе као жртве, над злом срећом и худом историјском судбином.

Није од помоћи ни малодушно указивање на неодољиву надмоћ оног чиниоца који жели да науди, или већ прави штете. У таквим случајевима, превасходни животни интерес једног народа је незаштићен и неостварен, јер је на делу његово одрицање и оповргавање.

Кључне речи: Европа, Европска унија, Евро-Русија, Балкан, Србија, евроинтеграције, евродискриминација, еврооптимизам, европесимизам

Milos Knezevic

DECEPTION OF EUROPEAN HARMONY - A bisected uni-polarism of the union of Europe -

SUMMARY

Within analysis of the relations in the field of foreign politics, in particular in case of the analysis of reality of great global strategies, implementation of heated discourse of collective attraction and love among nations and states in most of the cases has not given results

of any cognitive value. Pragmatism of various multiple global and regional interests points out on necessity for a calm and non-emotional analysis of sympathy and support. Certainly interests precede political issues, except in case of irrational political situations when somebody, deceived with contemporary feelings, might persistently act against their own national and state interests. Even worse situation could be created when somebody act in self-destroying manner, through rationalization of false sentiments or through a so-called “sour grapes” syndrome. In such case it is fruitless to go lamenting over bad luck and historical destiny of their own nation and states, and presenting themselves as victims.

It also does not produce any result to point out indispensable superiority of the damaging and destroying participant in such destiny. In such cases, basic national interests is unprotected and unfulfilled as it is already abounded and denied in that way.

Key Words: Europe, European Union, Euro-Russia, Balkan, Serbia, Euro-integrations, Euro-discrimination, Euro-optimism, Euro-pessimism